

XXIX. ÉVFOLYAM 10. SZÁM 2019.

Zeneszó

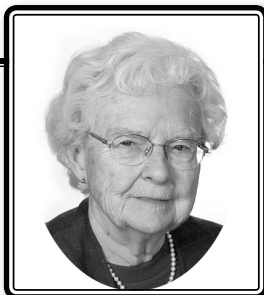
A MAGYAR KÓRUSOK, ZENEKAROK ÉS NÉPZENEI EGYÜTTESEK SZÖVETSÉGE – KÓTA LAPJA

MÁRKUSNÉ NATTER-NÁD KLÁRA PÁLYAKÉPE

Sajtó és iskola, hivatás és küldetés – Születésnap beszélgetés Dr. Márkusné Natter-Nád Klárával (Köteles György) .3-17. oldal	
Magyar Kórusok Napja, Pécs – Ünnepi köszöntő (Dr. Tóthpál József)	18. oldal
Búcsúzunk Dr. Bónis Ferenc zenetörténészről (Kassai István)	19. oldal

Elhunyt Szőnyi Erzsébet

Mély fájdalommal tudatjuk, hogy Prof. Szőnyi Erzsébet Kossuth-díjas zeneszerző, a Nemzet Művésze, az MMA rendes tagja, nyugalmazott tanszékvezető egyetemi tanár 2019. december 28-án elhunyt.

Temetése 2020. január 25-én 10.00 órákor lesz a Farkasréti temetőben.

Szőnyi Erzsébet professzor asszony halálával a Kodály-konceptió egyik leghitelesebb képviselője, a hazai zenepedagógus-képzés ikonikus alakja távozott közülünk. A megrendüléssel fogadott hír arra is ráébreszt bennünket, hogy Szőnyi tanárnő személyével egy korszak is távolabb került tőlünk, s bár a múltbeli történelem gyarapodik, a jelen vesztesége valamennyiünkben égő nyomot hagy.

Bár életművében a zeneszerzés és a zenepedagógia azonos súllyal volt jelen, saját bevallása szerint zeneszerzéssel csak akkor foglalkozhatott, ha arra maradt ideje. Mégis, művei Messiaen és Kodály hatását is szintetizálva olyan egyéni hangon szólaltak meg, melyek nem csupán valós, járható utat mutattak a fiatalabb zeneszerző-generáció számára is, de mára halhatatlanná nemesültek.

Szőnyi Erzsébet majd egy évszázados jelenléte sosem volt csupán szemlélődő. A Szilágyi Erzsébet Leánygimnáziumtól a Zeneakadémia tanszékvezetői katedrájáig mindvégig fiatalos lendülettel alkotott és tanított. Tehetsége és szakmai tudása olyan elhivatottsággal párosult, melynek révén nem csupán a hazai zeneoktatás megalapozásában töltött be meghatározó szerepet, de kitorömltetetlen nyomot hagyott a kodályi elvek nemzetközi elterjesztésében is. Denise Bacon, a Kodály Center of America zenepedagógiai intézet alapító-igazgatója egy évtizeddel ezelőtt munkásságának jelentőségét így idézte fel: „Az ő legmagasabb rendű zenei műveltsége, pedagógiai rátermettsége, zeneszerzői tehetsége jelentősen alakította azon szerencsések pályafutását, akik tanítványai voltak, vagy más módon kerültek hatása alá.” Több nyelvre lefordított zenepedagógiai írásai, könyvei a mai napig meghatározó részét képezik a zene-tanárok tudás-forrásának.

A zenepedagógia magas minősége iránt mindvégig kérlelhetetlenül elkötelezett, ugyanakkor derűs egyénisége sokunk számára példakép volt. Volt tanítványainak sorsát és életpályáját a diplomaszerezésük után is nyomon követte, ahogyan egy interjúban fogalmazott, az a „szenvédélyévé vált”. De ennél többet is tett, ahogyan Vigh Andrea, a Zeneakadémia rektora a 95. születésnapján elmondott köszöntőjében fogalmazott: „Részben neki köszönhetően váltunk közösséggé mi, akik fontosnak tartjuk a magyar zene, a magyar népzene, a magyar zeneoktatás ügyét”.

Szőnyi tanárnő nemzeti értéként tisztelt életműve követendő példaként áll előttünk, emléket szeretettel őrizzük.

Dr. Kutnyánszky Csaba

SAJTÓ ÉS ISKOLA, HIVATÁS ÉS KÜLDETÉS

Születésnap beszélgetés Dr. Márkusné Natter-Nád Klára zenei szakíróval,
a Zeneszó szerkesztőbizottságának elnökével *

Több évtizedes tanári pályafutás, elemitől főiskoláig, húszéves szerkesztői működés a Tankönyvkiadónál, zenei szakkikkek százai, lapszerkesztés, zenei társaságokban vállalt feladatok sokasága, szerzőként jegyzett ének-tankönyvek, a Kodály-pedagógia terjesztése itthon és külföldön, hazai és nemzetközi színtereken – tartományok Natter-Nád Klára birodalmában. Járjuk be együtt ezt a gazdag világot; tekintsünk rá közös világunkra, múltunkra és jelenünkre, az Ő életútja és munkássága tükrében!

Látogatóban

Rómaiparti otthonában fogadott, beszélt családjáról, neveltetéséről, munkájáról, eszményeiről, örömeiről és kudarcairól; iskolákról és az élet iskolájáról; tanáiról, közvetlen munkatársairól és másokról, akikkel a sors meg a Kodály-ügy szolgálata összehozta; festőkről és költőkről, életstratégiákról és genetikáról (édesapja és ő: „alma és fája” – mondja), a magyar zeneéletről, az ország és a Kárpát-medence népeinek közös múltját illető tapasztalatokról.

Körülvezet a lakásban. „Minden megnyilvánulásunknak sajátos rend a jellemzője. Elrendezzük gondolatainkat, a tárgyaikat az asztalon” (Polcz Alaine: A rend és a rendetlenség). Klára asszony rendje: REND. Tárgyaiban, leírt vagy kimondott mondataiban, cselekedeteiben, rend írásában és az általa szerkesztett kötetekben, folyóiratokban. Rend az időben. A levelekre érkező gyors válaszokban és a folyóiratszámok pontos megjelenésében. Ez a rend, talán úgy mondhatnánk, tapintatos, nem pedig toladó; segítő és alkalmazkodó, nem pedig akadályozóan önmagáért való. Természetes, belülről fakadó.

Festmények, porcelánok, rég elhunyt férjének hatalmas íróasztala. Az első tárgy, amit megmutat, a pianínó, amely gyermekora óta kíséri, hatéves korában kapta. Ez vitte a Zeneakadémiára – mondja. Később megtudom, miért oly becses: egyiptomi utazásról mondott le édesanyja azért, hogy megvásárolhassák. A hangszeren kis szobor áll: Tüttő Sándor portréja a nyolcéves Kláráról. A lakás falai, akár egy műgyűjtő galériája: id. Storno Ferenc, Halápy János, Kass János (ő később került a családi galériába: férjének volt iskolatársa), Jasszusch Antal – a két háború közötti ún. kassai modernnek egyike –, a kárpátaljai születésű Lahner Emil. Halápy és Lahner édesapjának művészbarátai, a Párizsban élő Lahnert meg is látogatták montmartre-i otthonában. A vitrinben Hummel-figurák mellett Kovács Margit-kerámia – 1952-ben, első fizetéséből vásárolta részletre, édesanyjának –, egy herendi porcelán-szobrocska: Ludas Matyi, emlék tanári működésének első éveiből.

A család, az iskola és a világtörténelem

Mesélni kezd. „1929. augusztus 18-án születtem. Nem szoktam mondani, mert nem érzem magam annyi idősnek, csak mostanában lassultam le.” Pesti születésű, egész élete – egy 5 éves tanulmányi periódust leszámítva – a fővároshoz kötődik, innen járta a világot és járja ma is az országot, gyökerei azonban szerteágazóan európaiak, földrajzi és nemzeti tekintetben egyaránt. Egyik levelében így fogalmaz: „A ’magyarnak lenni’ gondolat mindig foglalkoztatott, gyakran mondtam tréfásan, hogy én csak véletlenül lettem magyar”.

– **Avassuk be az olvasót a véletlenek, vagyis a Gondviselés intézkedéseinek láncolatába! Hogyan is lett Klára asszony magyar?**

Nagyapám, Natter Ede Turingiából származott, a Monarchia idején került a mai Szlovákiába, Zólyom megyébe, Bartók Béla későbbi szlovák népdalgyűjtéseinek gazdag forrásvidékére. Tót feleséget választott; a nagymama büszkén mondogatta: ők nem szlovákok, hanem tótok. A család Zólyombrézón telepedett le, itt született három gyermekük, közülük a legidősebb 1893-ban: az édesapám, Miksa – Maximilian, családja, barátai és kollégái számára Maxi. Apám Selmecebányán és Besztercebányán járt iskolába, azután Budapestre jött egyetemre, tanulmányai azonban az I. világháború idején félbemaradnak: a háború alatt katona, orosz hadifogságba esik. Nemrégiben került a kezembe néhány vöröskeresztes tábortábori lapja meg a hadifogoly-naplója. A fogságból 1920-ban tért vissza. Családja akkor már a trianoni határ túloldalán volt; ő maga Budapesten maradt és újságíró lett.

– **Családjuk tehát a Natter nevet Turingiából hozta magával. Honnan a Natter-Nád kettős név?**

Az 1920-as évek végén a közalkalmazottakkal szemben érvényesült egyfajta kimondatlan elvárás, hogy magyarosítsák a nevüket. Édesapám német-magyar kettős nevet választott: megtartotta a ’sikló’ jelentésű eredetit és hozzákapcsolta az élőhelyet: ’nád’. Emlékezetem szerint így asszociált. Ez 1929 táján, születésem idején történt. Adódott is belőle később egy kis nehézség: a tanítói oklevelem kiadása előtt derült ki, hogy más-más név szerepel a születési anyakönyvi kivonatban és az egyházi keresztelőkönyvben, itt még a régi, ott már az új. – A névválasztásban benne van apám ragaszkodása német

* A beszélgetés szövegváltozata megjelent „Közép-Európa tanulmányok Rómaifürdőn” címmel, Parlando, 2019/4

gyökereihez és kötődése saját szakterületéhez, a botanikához. Halála után úgy éreztem, ragaszkodása engem is kötelez, ezért viselem a férjemé mellett a tőle rám hagyott nevet is.

- Térjünk vissza 1929 idejére! Hogyan teltek az Ön gyermekévei?

Szüleim 1927-ben kötöttek házasságot. Édesanyám is Felvidékről áttelepült családból származott, de ő már budapesti születésű. Évközben a fővárosban éltünk, nyaranta, amíg lehetett, hazajártunk a felvidéki rokonokhoz, Zólyom és Turóc vármegyébe, és főként a Szepességbe, a Nagymamához meg a püspöki főerdész Aladár bácsihoz, édesapám testvéréhez. Így hát csecsemőkoromtól fogva minden nyarat a Szepességben töltöttem. Ott is otthon éreztem magam. Belém ivódott a gyönyörű hegyi táj, megismertem a vidéki életet, az ottani a népeket, gondolkodásmódjukat. A háromnyelvűség abban a közegben természetes volt, a magyar, szlovák, német. Magam is elsajátítottam mindhárom nyelvet. Éltek ott zsidók is. Gyerekként megtapasztaltam, ha akkor nem is érthettem, ahogyan a történelem beleszól az emberek életébe. 1938 táján előbb zsidó játszótársaim tűntek el, egy évre rá a szüleik is. Még idejében elmenekültek. Szudétanémetek jöttek a helyükre.

- Szülei német, illetve szlovák származásúak. Milyen nyelven beszéltek odahaza? Mi az Ön anyanyelve?

Otthon magyarul beszéltünk, aztán 1935-ben német tannyelvű iskolába írtattak, a budapesti Németbirodalmi Iskolába. A Damjanich utca 4-6. alatt működött.

- Még 1908-ban, tehát a Második Birodalom idején alapították. Elismeréssel írt róla Karinthy Frigyes, szívesen emlékezett ottani diákéveire Székely Éva olimpikon.

Igen, egy kiváló, koedukált iskola volt, nemzetközi tanári karral. Működtek ott német, osztrák, magyar tanárok, sőt volt egy guatemalai tanárunk is. A tanítás német nyelven folyt, néhány tantárgyat azonban magyar nyelven oktattak: a magyart, történelmet; Magyarország – a történelmi Magyarország – földrajzát Unterecker Erzsébet és Grexa Gyuláné tanította.

- ... a régi Tabánt megörökítő fotóiról is ismert Grexa Gyula művelődéstörténész első felesége. Tanárai közül kikre emlékszik még?

Tanítóink német volt: „Herr Schnabel”, Schnabel Gottfried. Halálával gondolok rajztanárunkra, Roisz Vilmos festőművészre, aki nagy gondot fordított a műalkotások megismertetésére: képzőművészeti albumokat hozott be, adott körbe az osztályban. A hitoktatás felekezeti bontásban folyt. Bennünket katolikusokat a regnumi közösséghez tartozó Schöttl József tanított, ahogy szólítottuk: „Herr Schöttl”. Német misére jártunk a Damjanich utcai kápolnába.

Az egykori Németbirodalmi Iskola épülete, Damjanich u. 4.
(Forrás: https://mierzsebetvarosunk.blog.hu/2015/05/15/damjanich_utca_4)

- A Regnum Marianum – ez az 1951 után illegalitásban is hősiesen kitartó papi közösség – az ifjúság valláserkölcsei nevelésének fontos szellemi műhelye a két háború között, Damjanich utcai házuk, a történész Hetzmann Róbert szavait idézve, „lelki végvár” volt „a romlott erkölcsű világvárosban”.

Igen, ide jártunk misére, a Damjanich utca 50. számú ház udvarán épült kis kápolnába.

- Amelyet azután az amerikai légierő 1944. július 2-án lebombázott; a ház pedig épp e napokban kapja vissza háború előtti funkcióját.

A német misét azért is említettem, mert gyermekkoromban nemcsak hogy az iskolában nem találkoztam a magyar népdallal, de templomban sem a magyar népénekekkel. Az iskolára visszatérve, erősek voltak a reáltárgyak, a matematikával keményen meg kellett küzdenem, aztán a tanítóképzőben osztályelső lettem belőle. Tanultunk idegennyelveket, választani lehetett latint, angolt, franciát. Tornaversenyeket is rendeztek, a dunai Pokol-szigeten. Magam is nagyon kedveltem a sportot, a mozgást, iskolában és iskolán kívül: korcsolyáztam, síeltem, nyaranta sokat kerékpároztam, úsztam, aztán még egy kis tenisz, vívás, persze tánc...

- Hogyan került kapcsolatba a zenével?

Édesapám újságíró lévén, szabadjegyük volt a Nemzeti Színházba és az Operába. Megismerhettem a leghíresebb operákat, lenyűgözött a zene. Jó beszélgetőtársra lettem, mert egyik kedves osztálytársam édesanyja a kiváló drámai szoprán Walter Rózsi volt. Akkoriban különben operaénekes akartam lenni. Igazi élményt jelentett Kodály daljátéka, a Hány János előadása, ahol a számomra addig ismeretlen világ, a magyar népdal szólalt meg az operaszínpadon. Ekkor találkoztam először Kodály Zoltán művészetével.

Említettem, hogy hatéves koromtól fogva zongoráztam. Még nem épült ki a mai értelemben vett zeneiskolai hálózat, házhoz járt a tanár. Sztrókayné Vali nénival a kötelező penzumok után jutalmul gyakran játszottunk négykezeset, többek

között operarészletek zongoraátiratait. Különösen kedveltem a Hány Intermezzóját: ezt, könnyű letétben, szinte vég nélkül játszottam. Az iskolában is jeles énektanárok működtek: Weltler Jenő, Kapi-Králik Jenő, később mindketten egyházzeneszként szereztek országos megbecsülést. A zenével mégsem ekkor, hanem a zsámbéki tanítóképzőben köteleződtem el igazán.

– **A régi típusú, középfokú tanítóképzésről van szó, amely a mai fogalmaink szerinti 8. osztályra épült és öt év után adott oklevelet. Miért éppen tanítóképzőbe? Miért Zsámbékra?**

Ezen a ponton a történelem szól bele az életembe. A szüleim nyolcadik után, 1943-ban kivettek a német iskolából, az iskolára ránehezedő nemzetiszocialista nyomás miatt, és a zsámbéki tanítóképzőbe írtattak. Eredeti elképzelésük szerint egy ausztriai nevelőintézetben folytattam volna tanulmányaimat, ám ilyesmi az Anschluss után szóba sem jöhetett. Zsámbékon létesült viszont egy olyan intézmény, amelynek szellemisége megfelelő volt: a Keresztes Nővérek védőszárnyai alá kerültem, akik jó feleségeket és jó anyákat akartak nevelni. A rend svájci alapítású, magyarországi központjuk Zsámbékon épült ki, ahol egész iskolakomplexumot működtettek: elemi, polgári, gazdasági iskola; a tanítóképző 1929-ben nyílt meg.

– **És mégis, itt történt meg az Ön pályafutásának nagy fordulata.**

Egyrészt, a képzőben nagy súlyt kaptak a készségtárgyak. Másrészt, jóllehet a nővérek között számosan voltak svájciak, a nevelésben erős magyar szellemiség érvényesült. Ez a tény annyiban is említést érdemel, hogy az iskolának voltak bejáró növendékei, zsámbéki svábok. Az 1946-os kitelepítések őket is érintették: két kedves osztálytársunktól vettünk könnyes, szomorú búcsút. Tanulmányaimra visszatérve, éneket az akkor még zeneakadémista Pődör Béla tanított. Életemben először, tőle tanultam magyar népdalt. Zongoraórákon megismertem Bartók és Kodály népdalfeldolgozásait, zsámbéki tanárom készített fel a zeneakadémiai felvételire. Gyakoroltam harmóniumon, orgonán. Kézimunka-foglalkozásokon magyar hímzés-motívumokkal, az intézet gyűjteményében népi kerámiákkal ismerkedtünk. Sportolásra bőven nyílt lehetőség: fedett uszoda, tornaterem, teniszpálya, télen korcsolyapálya. Gazdálkodási ismeretekre az intézet háromholdas kertjében tehattünk szert.

A zsámbéki Zichy Kastély, a tanítóképző intézet egykori épülete
(Forrás: <https://www.kastelyok.com>)

– **Közben folyik a háború.**

A család életében döntő fordulatot hozott 1944 őszre, az október 15-i Horthy-proklamáció és a rákövetkező nyilas hatalomátvétel. Édesapám, aki addig kormány-lapoknál, emellett rádiós ismeretterjesztőként is dolgozott, egyszerre állás nélkül maradt. Így a korábbi „jó középosztálybeli” egzisztenciáját elveszítette a család. Persze, ez nemcsak bennünket érintett: sokunknak kellett ebben az időben, a politikai fordulatok között újraépítenie, újjászerveznie az életét. Erről szól Marinovich Endre családtörténeti könyve: Túlélte-e a középosztály?

– **1944 karácsonyán elérte a fővárost a front.**

Csak egy epizódot mesélek el. December 24-én délben, egy légitámadás miatt kicsit késve, Zugligetben lakó rokonainkhoz készültünk, hogy együtt ünnepeljük a szentestét. A János kórháztól már nem közlekedtek a villamosok, gyalogosan indultunk fölfelé, a Szarvas Gábor útra. A néptelen utcákon haladva erős puskaropogást hallottunk: a Budára benyomuló orosz katonák fegyvereinek zaját, úgyhogy – nem messze úticélunktól – jobbnak láttuk visszafordulni.

– **Az a karácsonyeste sokakban hagyott mély nyomot. A Budagyöngye–Pasarét vidékének eseménykrónikáját szemtanúként egykorú feljegyzéseiből ismerjük, Boldizsár Iván emlékirataitól Gyarmati Fanni nemrégiben nyilvánosságra került naplójáig.**

Térjünk vissza tanulmányaihoz. 1948-ban megszerzi tanítói oklevelét. Innen nagyon sokféle vezet út. Miért a Zeneakadémiát választotta?

Először is el kell mondanom, hogy apám soha nem politizált. Távolságtartása életstratégia, egy középosztálybeli család túlélésének stratégiája volt, ugyanakkor adódott ez az ő természettudományos irányultságából, biológus érdeklődéséből is. Távolságtartására jellemző, hogy 1945 után már nem ment állásba: szabadfoglalkozású íróként botanikai, gyógyászati, kultúr-történeti tárgyú írásokat közölt az Élet és Tudomány, az Orvostörténeti Könyvtár Közleményei hasábjain és önálló kötetekben, ezenkívül rádió- és TIT-előadásokat tartott. Később a Magyar Nemzet külső munkatársa lett, „a Virágos sarok” rovatvezetője. Kapott rádiós nívódíjat és 1981-ben Aranytollat is. Néhány írását a Kertkultúra című folyóirat 2001-ben posztumusz újraközölte. Egyszóval, nemcsak a képzőművészeti érdeklődést, de az írói hajlamot és ambíciót is hazulról hoztam.

Amikor tehát a továbbtanulásom kérdése fölmerült, engem a kémia mint „politikailag semleges tudomány” felé orientál-

tak, az akkor – 1948-ban – még Pázmány Péter nevét viselő Tudományegyetemre. Én viszont, az igazat megvallva, sokkal inkább humán érdeklődésű voltam. Mielőtt felvételre jelentkeztem volna, még egyszer elmentem Zsámbékra, zongoratanáromhoz. Az ő biztatására döntöttem a Zeneakadémia, a középiskolai énektanárképző tanszak mellett, és a nyarat komoly felkészüléssel töltöttem. A felvételi vizsgára máig emlékszem! A szolmizáció akkor még új dolognak számított, a legtöbben nagyon izgultunk emiatt...

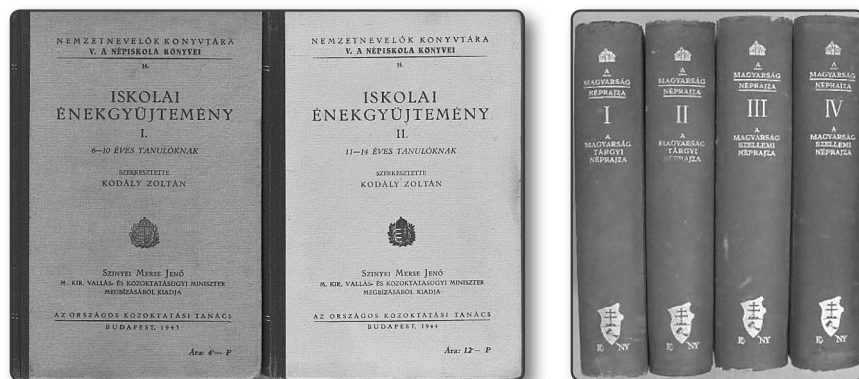
– ... hiszen a Kodály-módszer csak 1948-tól kezdve épült be hivatalosan a magyar pedagógiába.

Aztán kérték, énekeljek valamit. A Szánt a babám kezdetű Bartók-népdalfeldolgozást választottam. A felvételi bizottságban ült Ádám Jenő, ő kísért zongorán. Azt hiszem, akkoriban az éneklés volt a legnagyobb erősségem. Fölvettek.

Olyan tanároktól tanulhattam, akiknek a neve ma már fogalom: Ádám Jenő mellett Bárdos Lajos, Bartha Dénes, Szabolcsi Bence, Vásárhelyi Zoltán, Wehner Tibor... Első évben orgonaórára is jártam Pécsi Sebestyénhez. 1949-ben megszűnt ez a lehetőség. A gyakorlati oktatást Szőnyi Erzsébet vezette, vele sok helyen hospitáltunk, többek között Andor Ilonánál, a Vendel utcai Tanítóképzőben.

A leginkább emlékezetes tanáregyenység persze maga Kodály Zoltán. Ő a zeneszerzés tanításától már 1940-ben visszavonult és népzenei tanított az elsőéveseknek, minden tanszakon. Mi, a Zeneakadémiát 1948-ban kezdők voltunk az utolsó évfolyam, akik ebben a formában még Kodálytól tanulhattunk. A népzeneórákat a Zeneakadémia Kistermében – a mai Solti Teremben – tartotta. Ő maga sohasem énekel, viszont nagyon szépen füttyölt, úgy szólaltatta meg a dalokat. Listát kért arról, hogy milyen népdalokat ismerünk, és közülük választott: elénekelte a növendékkel, majd kérdésekkel rávezette a jellegzetes vonások felismerésére, a népdalelemzés módszertanára.

Tankönyvként Kodály Zoltán – Kerényi György 1943-44-ben megjelent Iskolai Énekgyűjtemény-ét használtuk. Ez a kétkötetes munka az énektanítás történetében mérföldkövet jelent: a népiszkolai énektanítást a népdalra alapozza, beosztása már a nyolcosztályos általános iskolát tartja szem előtt – a nyolc osztály bevezetéséről 1940-ben törvény született, más kérdés, hogy a háború miatt nem került át mindenütt a gyakorlatba –, és tartalmaz a magyar népdalok mellett történeti és egyházi énekeket, köztük néhány gregoriánt is, továbbá népies műdalokat meg szomszéd- és rokonnépi dalokat. Az

Dr. Márkusné Natter-Nád Klára a Zeneakadémián használt tankönyveiből

Iskolai Énekgyűjtemény-en kívül főképpen a Magyarország néprajza negyedik kötetét tanulmányoztuk, amely a népzene és -tánc, szokások, hitvilág, játékok, vallási néprajz kérdéseit tárgyalja. A félévi vizsgára 100, az évvégire 200 dallamból kellett felkészülnünk, memoriter, szöveggel, szolmizálva, adott szempontok szerint elemelve.

Népzeneóráinkon a nyelvművelő Kodályt is megismerhettük. Nemcsak önnön beszédére, hanem feleleteink stílusára is igényes volt, tiltotta a töltelékszavakat, például „izé”, „szóval”, nehezményezte, ha valaki éneklő hanglejtéssel beszélt.

– A Kodály-év alkalmából az ELTE konferenciáján tartott előadásában Ön a Kodály-tanítványok három nemzedékét különböztette meg: az első a Bárdos-nemzedék, amelynek tagjai később Kodály munka- és harcstársai lettek. A második azoké, akik még közvetlenül Kodálytól, de már Kodály-tanítványoktól is tanulhattak. A harmadik nemzedék tagjai kizárólagosan Kodály-tanítványok tanítványai. A mai fiatal muzsikuskok pedig már negyedik nemzedékként vehetők számba. Ön tehát a második nemzedék képviselője.

Igen, és minden alkalmat megragadok, hogy élményeim, emlékeimet a fiataloknak továbbadjam. Még azt el kell mondanom, annyira lenyűgözött a népdal világa – említettem, számomra viszonylag „késői találkozás” volt –, hogy a diploma utáni tanévben, külön engedéllyel látogattam Járdányi Pál óráit.

Kodály Zoltán és a tanítványok első nemzedéke

– Főiskolás évei zavartalanul folytak? Hiszen akkor is nehéz időket élt az ország.

Megérettük a változásokat. Az egyházzenei szak megszüntetésekor az egyházkarnagy hallgatók hozzánk, középiskolai énektanárképzősökhöz csatlakoztak. Azután, ahogy akkor mondták, a tanszak „osztályösszetételének feljavítása” érdekében, Gát József – Ádám Jenő utódként tanszékvezető tanárunk – hallgatói is bekerültek az évfolyamba, a korábbi munkáskarnagyképző-tanfolyamról. Így nagyon megnőtt a létszám, de nagyon jó együttessé alakultunk. A tanulás vágya,

a zene szeretete mindnyájunkban erős volt, lelkesedtünk kiváló tanárainkért, és a Zeneakadémia egész légrétege biztonságos színteret jelentett számunkra.

– **Évfolyamtársai közül említene egy-két nevet?**

Bizony már sokan eltávoztak közülünk. Anker Antal, Bíró Sári, Katanics Mária, Póczy Mária... Bíró Sári és Póczy Mária együtt jártak a Szilágyi Erzsébet Gimnáziumba, ahol Szőnyi Erzsébet volt az énektanár, aki épp a mi évfolyamunkkal kezdte meg akadémiai tanári működését.

– **Gyermekkorában énekesi pályára készült. Az akadémiai felvételin – említette – az éneklés volt a fő erőssége. Később is voltak az énekléssel kapcsolatos ambíciói? Vagy elszakadt ettől a vonaltól?**

Énektanár és kórusvezető számára természetesen fontos az éneklés, és egyébként sem aludt ki bennem ez a vágy, csak szunnyadt. Diploma után folytattam az énektanulást, magánúton és a II. kerületi zeneiskolában. A kóruséneklés pedig sokáig jelentős helyet foglalt el az életemben. Több együttesben is részt vettem.

Ahogy elkezdtük zeneakadémiai tanulmányainkat, a felsőbb évesek rögtön hívtak minket a Forrai Miklós vezette Budapesti Kórusba. Az első próbán éppen Kodály Budavári Te Deum-át tanulták. Énekeltük a Psalmust, a Kállai kettős-t, Bartóktól a Cantata profaná-t. Forrai csodálatosan, nagyon lelkesítően vezényelt. Más karnagyokkal is dolgoztunk. Erich Kleiber dirigálta például a Beethoven Kilencediket. Azt a korálszerű részletet: „Ihr stürzt nieder Millionen?” döbbenetesen illusztrálta, térdre rogyott! Úgy megismerni a nagy oratorikus műveket, hogy részt veszel benne, mindent beleadsz az énekbe, minden porcikáddal átéled, semmivel nem pótolható... – Mikor férjhez mentem, pár hónapra rá elhagytam az énekkart.

Jártam közben a rádiós feladatokat ellátó Földényi Kórus-ba, ez az akkoriban operától a hangjáték-kísérőzenéig minden műfajban foglalkoztatott ad hoc együttes szerény pénzkereseti lehetőséget biztosított. Megjegyzendő, sok ifjú neves operanékes szerepelt a tagok között.

Pődör Béla javaslatára jelentkeztem Harmat Artúrnál – aki tanárom is volt – a Bazilika énekkarába. Tanulságos, szép esztendőt töltöttem ott, sajnos csak egyet: nem bírtam tovább a hideg templomkarzatot.

Évfolyamtársam Heltay László, harmadéves korában kamarakórust alakított Baráti Kör néven és engem is hívott énekelni. Ez a társaság 1955 elején egyesült Szekeres Ferenc kórusával, így jött létre a Budapesti Madrigálkórus. Első szereplésünk 1955. december 17-én volt, a két karnagy vezényletével. Heltay elmeséli ezt a történetet Kuttyák és Karmesterek című vizsziatékintésében, amelyet tavaly adott közre a Napkút Kiadó.

– **A bemutatkozó hangverseny meghívóján, a kórustagok sorában olvasható az Ön mellett Gábor Artemisz operaénekes, „Az Éj királynője”, azután Anker Antal és Hegyi Erzsébet zenepedagógus, Czigány György zongoraművész-költő neve, és másoké, egytől-egyig olyan személyiségek, akik későbbi pályafutásuk során hozzájárultak a magyar kultúra gazdagításához. Hol rendezték ezt a – bizvást állítható – zenetörténeti jelentőségű hangversenyt?**

A Bartók Teremben, ami a Váci utcában volt, a mai Pesti Színház helyén. Még moziként is működött, mielőtt színházzá alakították. – Heltay 1957-től Angliában folytatta tanulmányait, és lett később Kodály műveinek is jeles előadója; a Madrigálkórus vezetését Szekeres Ferenc vette át. Házasságkötésem után én kimaradtam.

Az 1960-as évek közepén Sapszon Ferenc kért fel részvételre a Rádió Énekkarának „külsős” együttesébe. A nagy hangversenyeken ugyanis kibővített kórusal szerepeltek. Úgy 15 évig énekeltem velük, több olaszországi szereplésen is.

Összességében elmondhatom, gazdag szakmai kórustapasztalatra tehettem szert. Ráadásul valamennyi együttesnek jellemzője volt a jó közösségi, baráti együttlét. Azt hiszem, a kórus ebben a tekintetben is sokat formált rajtam.

A Budapesti Madrigálkórus bemutatkozása, 1955.

Katedrától a szerkesztőségig

- *Hogyan indult a tanári pályája?*

1952 júniusában diplomáztam, osztálytáblónk ma is látható a Kupolaterem szomszédságában. Az 1952/53-as tanévtől eltörölték a gimnáziumokban az ének tantárgyat – sokéves küzdelem árán sikerült később visszaállítani –, ugyanakkor szabályozták, hogy az általános iskola alsó tagozatában is szaktanárok tanítsák az éneket. Így kerültem két, VI. kerületi intézményhez, a Vörösmarty utcai leány-, és az Izabella utcai fiúiskolába. Ez utóbbiban – amelyik 1955-ben átköltözött az Andrássy út 68. szám alá – 1962-ig maradtam. Nagy létszámú fiúkórusommal a Zeneakadémián is szerepeltünk. Zenekart is szerveztem, versenyekről rendre első díjat hoztunk el. Szívesen jöttek a gyerekek a zenés színjátszó szakkörbe, ahol közismert mesejátékokat vittünk színre, Farkas Endre magyarszakos kollégámmal. Én válogattam a dalokat, ő írta a verses összekötő szöveget. Nevezetes volt a Ludas Matyi előadása. Párhuzamosan zeneiskolában is tanítottam, előképzős csoportokat és szolfézst.

Közben a szakmai továbblépés útját kerestem. Akkor már híre járt a Kecskeméten alakult Ének-zenei Iskolának és annak is, hogy Budapesten, a II. kerületi Lorántffy Zsuzsanna utcai Általános Iskolában Kodály Zoltán irányításával – Bors Irma vezetésével – 1954-ben megnyílt az első Ének-zenei osztály. Élénk figyelmem irányult arrafelé, de közben mozgalmas évek következtek számomra. Férjhez mentem, Budára költöztünk, megszülettek a fiam...

- *Kérdezhetem a házasságáról?*

1954-55-öt írtunk. Kemény tél köszöntött ránk, az iskolában baj volt a fűtéssel, rosszul zártak az ablakok. Komolyan megbetegedtem, a Mátrába küldtek gyógyulni. Az ottani társaság révén ismertem meg későbbi férjemet, Márkus Miklóst, akivel 1956 februárjában megesküdtünk. Két fiunk született, 1957-ben Kristóf, 1962-ben András. A „Lorántffyban” megalapozott zenei tanulmányaik befejeztével, édesapjuk hivatását követve, mindketten a mérnöki pályát választották. Megházasodtak, és ma már hat unoka boldog nagymamája lehetek.

- *Férje révén pedig ismét kapcsolatba került korábbi tanárával Bárdos Lajossal.*

Apósom, dr. Márkus Miklós, Bárdosnak gimnáziumi iskolatársa volt. Barátságuk 1914-ben, a cserkészmozgalomban indult és életük végéig megmaradt.

- *Dr. Márkus Miklós írta a Szellő zúg távol, alszik a tábor... kezdetű cserkészdal szövegét, amely Bárdos Lajos feldolgozásában világszerte elterjedt.*

A dal keletkezéséről és kettejük kapcsolatáról is olvashatunk a Bárdos életútját bemutató, nemrég megjelent kötetben, melyet a zeneszerző veje Brückner Huba írt. A címe: Egyenes úton.

- *Ez a dal és a belőle készült kórusmű szép példája annak, ahogyan Bárdos a cserkészzetet is népdalaink terjesztésének szolgálatába állította. A mozgalomhoz különben ő is, Márkus Miklós is mindvégig hű maradt. Bárdos az illegálitás évtizedeiben kapcsolatban állt az ún. katakombacserkészzel, amelynek krónikáját „Sziklatábor” címmel Ivasivka Mátyás és Arató László adta közre. Márkus Miklósnak pedig megadatták, hogy részt vegyen a mozgalomnak a rendszerváltoztatás utáni újjászervezésében.*

Igen, apósom túlélte Bárdost, 93 éves korában, 1991-ben halt meg. Emlékszem kettejük megrendítő búcsújára, 1986-ban. Akárcsak Márai Sándornál, A gyertyák csonkig égnek drámaváltozatában Sinkovits Imre és Agárdy Gábor nagyjelenete. Apósom és Bárdos születésnapokon mindig felköszöntötték egymást, egyikük szeptember 30-án, másikuk október 1-én született. Amikor születésnapján meglátogattuk apósomat Krisztina körúti otthonában, kettesben találtuk a két jóbarátot. Megrendítő volt! Érezni lehetett: mindketten tudják, hogy utoljára találkozhatnak. Bárdos néhány hét múlva távozott az élők sorából, egész zeneéletünk veszteségére.

- *Kövessük tovább az Ön életútját! 1962-től a II. kerületben tanított. Miért váltott?*

Említettem, hogy szakmai érdeklődésem az ének-zene tagozat felé irányult. Az ötvenes években már országosan szaporodtak ezek az iskolák, magam is ilyen intézményben kívántam folytatni munkámat. 1960-ban és 1961-ben is kértem az áthelyezésemet a II. kerületbe, de nem engedtek el. 1962-ben tanév közben váltottam, előbb a Lajos utcai, aztán a Medve utcai általános iskolában tanítottam, végcélom azonban a Lorántffy utcai zenei tagozatos iskola volt. Többször is jártam ott, óralátogatáson. A felső tagozat énektanárai Csik Miklós és Friss Gábor voltak – később zenei igazgatóhelyettesek –, ők vezették a kórust. Az alsó tagozatban Varga Imréné és Nigó Józsefné tanított. Mikor utóbbinak 1964-ben megüresedett a státusza...

- *Nigóné Papp Anna pályája Szombathelyen folytatódott és a Tanárképző Főiskolán teljesedett ki ...*

... engem kineveztek a Lorántffy utcai Ének-zene tagozatos iskolába. Ugyanebben az évben került oda Bartalus Ilona, a felső tagozathoz. Nagyon sok kiváló énektanár-kórusvezető működött még ezt követően az iskolában, hosszú lenne

A Cserkészdalok c. kiadványból, 1925

felsorolni, de mindenképp megemlítem Mohayné Katanics Máriát, akivel annak idején együtt végeztünk a Zeneakadémián.

Nyolc évig tanítottam a „Lorántffyban”. Ez a Marczibányi téri Kodály Iskola elődje. Minden évben kaptam elsősöket, 1964-ben induló osztályomat elvittem egészen nyolcadikig. Nagyon jó volt velük együtt végigélni a fejlődést, megtapasztalni a zenei nevelés épületének nagyszerűségét. Az alaptól indulva fokról fokra együtt haladni: ezt az elvet annak idején Andor Ilonától tanultam.

A tanulókból alakítottam egy kamarakórust; ha ilyenre volt szükség, Friss Gábor mindenhová minket küldött: TV-be, Rádióba...

– **Egy ma már történelmi korszakban, amikor egyetlen rádió és televízió létezett.**

Így volt. Gyakran hívtak a Filmgyárba is. Szereplünk például az Egri csillagok templomi jelenetében. A betanulás idején a film zeneszerzője Farkas Ferenc is meglátogatta a kórusunkat.

Szerveztem az iskolában hangszeres kamaragyüttest; szakköri foglalkozásban népdaléneklést; az utolsó félévben vezettem a nagykórust. Nagyon hasznos volt ez a nyolc év, amikor megismerhettem, hogy a mindennapos énekóra milyen kiváló eredményeket ér el a gyermekeknél. A további évtizedek során ezért lehettem hiteles szószólója ennek az iskolatípusnak.

1971-től, a tanítás és a család mellett, „szabadidőmben”, a Zenetudományi Intézetnél is dolgoztam. Ösztöndíjas kutató megbízatást kaptam Szabolcsi Bence, egykori zeneakadémiai tanárom, az Intézet akkori igazgatója révén. Első mentorom Albert Gábor volt, őt követően dr. Legány Dezső. XIX. századi zenei folyóiratokkal foglalkoztam, magyar és német nyelvű napi- és hetilapok, a Pester Lloyd és a Vasárnapi Újság zenei utalásait kartotékoltam, kivonatoltam a fontosabb írásokat, kritikákat, ezenkívül zenés színjátszásra vonatkozó adatokat gyűjtöttem a Hölgyfutár, Kelet, Kolozsvári Közöny és a Zeneészeti Lapok hasábjairól. Ez a munka 1987-ig tartott.

– **1972-től a Tankönyvkiadónál volt állásban.**

A Zenetudományi Intézet ajánlott be a kiadóhoz, így 1972-ben a tantermet felcseréltem a szerkesztőségi szobára. Visszatekintve úgy látom, jól döntöttem, ebben a munkában éreztem igazán otthon magam. Mintha mindig erre készültem volna! Megtaláltam benne mindent, ami számomra fontos: zene, irodalom, képzőművészet, történelem, Kodály-pedagógia. Oda kerültem, ahová igazán kellett. S ezt csak olyan szerényen mondom.

– **Miben áll egy tankönyvszerkesztő munkája?**

Pályázati rendszerben készültek a tankönyvek, a tankönyvbírálatnál pedig véleményt kértünk a szaktudomány képviselőitől és gyakorló pedagógusoktól egyaránt. Szoros szakmai kapcsolatban voltunk az Országos Pedagógiai Intézettel és vezetőjével Kontra Istvánnal. Az OPI konferenciáinak és a szakfelüyeleti hálózatnak köszönhetően országos szinten volt rálátásom az oktatási rendszer nehézségeire, az iskola igényeire.

Ének-zene tankönyvsorozat indult a normál és az ének-zene tagozatú általános iskolai, a gimnáziumi, óvónői és zene-művészeti szakközépiskolai osztályok számára. Ezenkívül pedagógiai főiskolai, tanár-, tanító- és óvodapedagógusképző tankönyvek, tanári kézikönyvek és egyéb módszertani kiadványok egész sora látott napvilágot, a legkiválóbb szerzők – muzikológusok, pedagógusok, karvezetők – munkái. Kodály és Bartók-kórusok előadói szempontú elemzéseit köszönhetjük Mohayné Katanics Máriának, a zenei nevelési irányzatokról készült összefoglalásokat Szőnyi Erzsébetnek, népzenei írásokat Bárdos Lajosnak.

– **Nagyhatású könyvek sorozata! A Kulcs a Muzsikához már több kiadást is megért, Katanics Mária Kodály-kötete pedig épp most kerülhet új kiadásban az olvasók kezébe. – Meg lehet fogalmazni, mi a tankönyvszerkesztés módszertana?**

Fontos, hogy a szerkesztő megtalálja a megfelelő munkatársakat: szerzőket, lektorokat, tanácsadókat, illusztrátorokat. Mindig tudtam, kihez kell fordulni: sok útbaigazítást kaptam Dobszay Lászlótól, aki az egyik tankönyvsorozatunknak szerzőtársa is, azután Kroó Györgytől, Ujfalussy Józseftől. Nagy súlyt fektettem a tankönyvek arculatára. Olyan művészekkel dolgoztam, mint Kass János vagy Richly Zsolt. Sok-sok beszélgetés végeredménye, amíg egy-egy ábra, grafika nem csupán önmagában szép, hanem zenei-pedagógiai értelemben is láttató, kifejező. Mindez jelentős mennyiségű szervezőmunkát kívánt, persze jó szervezésre minden munkaterületen szükségem volt. A legnehezebb kérdés általában az anyagi források előteremtése-kiharcolása. Valahogy ez is mindig sikerült, kellően meg tudtam indokolni, miért szükséges az adott kiadvány.

– **Említette Bárdos népzenei tanulmánygyűjteményét. Hogyan született meg ez a könyv?**

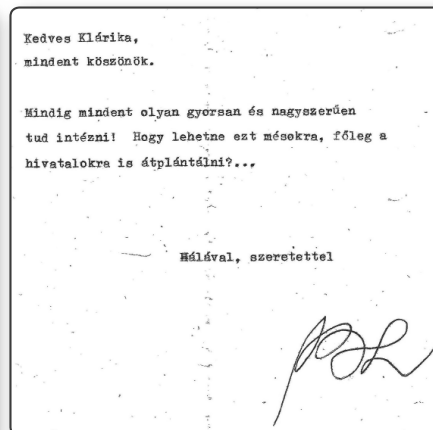
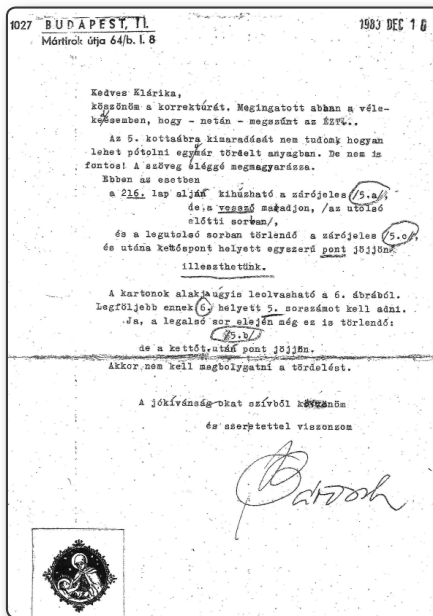
50 éves osztálytalálkozó az egykori „Lorántffy”-ban, 2014.
(Jelenleg a Budapesti Baár Madas Református Iskola épülete.)

Bárdos Lajos 1978-tól haláláig publikált népzenei cikkeket Az ének-zene tanítása című módszertani folyóiratban, amelynek 1977-től szerkesztőbizottsági tagja, 1978-tól kiadói szerkesztője voltam, így Bárdos írásait is én rendeztem sajtó alá. E kis remekműveket Tanár Úr később egy-egy gondolat köré csoportokba sorolta, és – némi biztatásra –, maga is kívánta és szorgalmazta a könyv kiadását. Az 1986-ban még ellenőrizte és korrektúrázta a teljes kéziratot.

Csak a nyomdai munkálatokat nem érthette már meg. A kötet 1988-ban jelent meg, Írások népzeneiről címmel.

– A kötet közreadásának tudományos és pedagógiai jelentőségét Berlász Melinda méltatta a Hungarológiai Értesítő-ben. Az ének-zene tanítása hasábjain Ön is publikált. Milyen témákkal foglalkozott?

Kotta- és könyvismertetőket írtam, beszámolókat hazai és külföldi rendezvényekről, többek között az 1983. évi csehországi X. Musica Viva in Schola konferenciáról, amelynek több magyar előadója volt: Für Éva Szombathelyről, Szabó Dénes és Tarcai Zoltán Nyíregyházáról. A Klang und Zeichen című németországi általános iskolai énektankönyvet 1976-ban a Studia Musicologica hasábjain mutattam be.

Bárdos Lajos két levele
Márkusné Natter-Nád Klárához

– **Klára asszony nemcsak sajtósként, hanem előadóként is sokfelé megfordult, idehaza és külföldön.**

Elsősorban a magyar zenei nevelésről szoltam, tankönyvi példákkal alátámasztva és illusztrálva a Kodály-módszer gyakorlati alkalmazásának a mikéntjét, a készségfejlesztésben érvényesülő fokozatosságot, az ismeretek egymásra épülését. Mindemellett gondot fordítottam a magyar kulturális élet sokoldalúságának a bemutatására. Mindig nagy érdeklődést váltott ki a magyar zeneszerzők ismertetése és kapcsolatuk az európai zeneművészet világával.

Elsőként szeretném megemlíteni a TIT által szervezett kéthetes Esztergomi Nyári Egyetem-et. Szőnyi Erzsébet szervezésében 1967-től nemzetközi zenepedagógiai tanfolyammá vált, kielégítve a Kodály-módszer iránt egyre szélesedő nemzetközi érdeklődést. Évente 10-14 országból, elsősorban Nyugat-Európából, de tengeren túlról, Afrikából, Kinából is érkeztek hallgatók. Volt olyan év, amikor létszámuk elérte a 140 főt. Öt nyelven folyt a tanítás. Szőnyi Erzsébet felkérésére az 1970-es évek közepétől több mint két évtizeden át vettem részt a tanfolyam munkájában. Tankönyv-bemutatóval egybekötött vásáron juthattak hozzá a nyári egyetem hallgatói azokhoz a kiadványokhoz, melyeket a bemutatóórákon a tanulók használtak. Nagy érdeklődést váltottak ki az alsó tagozatos könyvek, melyekben a könnyű gyermekdalok módszertani egymásutánja jól illusztrálja a kodályi koncepció felépítését és emellett a színes képi magyarázatok áthidalják a nyelvi nehézségeket. A könyvekkel kapcsolatos angol nyelvű előadásaimon szinte valamennyi résztvevő mindig jelen volt, majd a rákövetkező egyéni beszélgetések során kértek további tanácsot, eligazítást, hiszen az volt a céljuk, hogy hazájukba hazatérve, a maguk sajátos viszonyai között alkalmazhassák az itt megismert, eredményes, kodályi elveken alapuló ének-zene tanítási módszert.

Sokfelé jártam külföldön is, a Tankönyvkiadó vagy a Magyar Zeneművészek Szövetsége kiküldetésében, a minisztérium pályázati támogatásával vagy a külföldi rendezők meghívására. Emlékezetes az 1986-os ausztriai XVII. ISME-konferencia, Innsbruckban, ahol bemutattam, hogyan tükröződik a Kodály-módszer a tankönyveinkben. A rendezvény hivatalos nyelve az angol volt, magam is angolul kezdtem az előadást, látva azonban, hogy a résztvevők többsége német, menet közben németre váltottam. Hálás volt érte a közönség.

– **A konferencia munkájáról az Ön jóvoltából a hazai olvasóközönség is értesült.**

Igen, hazaérve mindjárt beszámoltam róla Az ének-zene tanításában, hiszen fontos, hogy a hazai szakemberek – karvezetők, pedagógusok – nemzetközi kitekintéssel végezhesék munkájukat, meg azért is, mert az ISME konferenciák a Kodály-módszer nemzetközi térhódításának útjelzői.

Voltam valamennyi szomszédos országban, Csehszlovákiában több helyütt, Romániában – Erdélyben –, Szerbiában, Bulgáriában, azután Dániában, Finnországban, Norvégiában, Svájcban, a törökországi Ankarában. 25 éven át minden évben tartottam előadást a Fidula Ifjúsági Zenei Kiadó nyári továbbképzésein, illetve a Sport&Kultur csoport programjain, felváltva Németországban és Ausztriában. Ezt a vállalkozásomat egészen 2017-ig teljesítettem.

– **Létezik olyan Közép-Európa felfogás, amelyik a „közép”-et nem négyzetként értelmezi, hanem észak-déli irányban kitérítve a skandináv államokat illetve Itáliát is belefoglalja. Ön ennek a tágasan vett Közép-Európának nagy részét bejárta, szakmai útjain valóságosan és híradásokban képletesen.**

„Zenei belmisszió”

– *Az utóbbi évtizedekben a sajtó valóságos misszióvá vált az Ön életében.*

Valóban így érzem. Látom, hogy a zenei nevelés és a kórus-kultúra területén mennyi nagyszerű dolog történik ország-szer-te, tanárok, karvezetők kicsoda elhivatottsággal dolgoznak a kodályi eszmények megvalósításán, és mennyi örömet szerez-nek vele a tanulóknak, a bármely életkorú énekeseknek meg a koncertközönségnek. Meggyőződésem, hogy ha az eredmé-nyekről a szakma országos szinten értesül, megerősítést jelent azok számára, akik az eredményeknek részesei, a többieknek pedig jó példával szolgál. Jó példákért járom az országot...

– *... és számol be a fontos eseményekről. Nemrégiben járt Pécssett.*

Tillai Aurél idén március 20-án hangversenyyel ünnepelte 60 éves karnagyi jubileumát, erről adtam hírt. Augusztusban pedig az ország másik „sarkában”, a Kodály Társaság Szabolcs-Szatmár-Bereg megyei tagcsoportjának „templomtúráján” és a hozzá kapcsolódó nyíregyházi szakmai találkozón vettem részt, amelynek házigazdája a tagcsoport elnöke, Szabó Dénes, a Nemzet Művésze volt.

A Sport&Kultur-csoport tagjaival, Hofgastein, 2013.

– *A háromnapos programról azután részletes tudósítást készített. És tudósít évtizedek óta cikkek százaiban, a Zeneszó és A Magyar Kodály Társaság Hírei hasábjain.*

Az 1990-es évek végén kezdtem publikálni a Zeneszóban. A Szövetség fennállásának 30. évfordulóján, 2000. szeptember 30-án, szép Emléklappal ajándékoztak meg, szövege: „A Magyar Zenekultúra érdekében végzett áldozatos művészi munká-jáért”, Vadász Ágnes ügyvezető és dr. Baross Gábor elnök aláírásával. Nagyon meghatódtam és úgy gondoltam, ha így meg-becsülnék, akkor ezért illik még jobban megdolgozni. Azóta folyamatosan publikálok a Zeneszóban. Ez évi 4. számában „A 95 éves Szőnyi Erzsébet köszöntése” címmel jelent meg a 204. cikkem. 2008-ban megválasztottak a Szerkesztőbizottság elnökének, amikor elődöm Anker Antal e tisztségről lemondott.

– *Beszéljünk a Magyar Kodály Társaság negyedévi lapjáról, amelynek negyedszázada Ön a szerkesztője. Mi dolga a Kodály Társaságnak? Mi szükség rá? – sokan kérdezték ezt, amikor a társaság létrejött. Valóban, mi a felelet?*

A Társaság sokat tesz a Kodály-örökség gondozásáért, a kodályi eszmények megvalósításáért.

– *Summázhatók a kodályi eszmények abban a tételben: legyen a zene mindenkié, mert általa teljesebb lesz az emberi élet, egységesebb a nemzet és jobb a világ?*

Végül leegyszerűsítve, elfogadható ez az összefoglalás.

– *Mivel járulhat hozzá megvalósításukhoz a Kodály Társaság?*

Hangversenyekkel, konferenciákkal, kiadvá-nyokkal, szakmai kapcsolatok ápolásával. Vál-lalásaink egyike a Kodály-iskolák egy-kétévente sorra kerülő országos kamaraének-találkozója, amely 2010-ben, Szőnyi Erzsébet elnöksége ide-jén indult.

Évente megünnepeljük a Mester születési év-fordulóját, december 16-át. Megkoszorúzzuk a Kodály köröndi épület falán lévő emléktábláját, Vigh Tamás domborművét. Halálának napján pedig megkoszorúzzuk Pátzay Pál alkotta sírem-lékét a Farkasréti temetőben.

Társaságunk nagyon sokat köszönhet Kodályné Péczely Saroltának, aki a magyar zenei élet számtalan kezdeményezésének támogatója. Nélküle aligha jött volna létre a nemzetközi hírű

A IV. Országos Kodály Zoltán Kamaraének-találkozó zsűrijében, Marczibányi téri Kodály-iskola, 2016. április 23.

(Az asztalnál, balról jobbra: Puskásné Ispán Franciska, Somorjai Paula, Márkusné Natter-Nád Klára, Rozgonyi Éva, Kodály Zoltánné.)

Kecskeméti Kodály Intézet, sem pedig a Kodály Zoltán Emlékmúzeum, a zeneszerző utolsó pesti lakásában, a Kodály Köröndön. Ez a hely nemcsak múzeum, hanem a Kodály-kutatások fontos központja is, őrzi a Mester tárgyait, kéziratait, könyv- és kottatárát. Kulturális térként is szolgál: kiállítások, konferenciák, hangversenyek színhelye. Rendszerint itt, a Múzeum konferenciatermében tartja közgyűléseit a Magyar Kodály Társaság. Szőnyi Erzsébetet idézve: „olyankor mindenki úgy érzi, hogy vendég Kodály Zoltán és felesége otthonában.”

– **A Hírek különszámaként eddig hat kötet látott napvilágot.**

Ezek a kiadványok ünnepi évfordulókhoz kötődnek. Különszámmal ünnepeltük meg 1998-ban Társaságunk fennállásának huszadik évfordulóját. Három esetben Kodály-évforduló adta az apropót. Születésének 120. évfordulóján 32 oldalas színes füzetbe foglaltuk a Kodály-év eseménykrónikáját, ez a kiadvány a Magyar muzsikusz évfordulók, Kodály év, 2002. Öt évvel később jelent meg a Kodály Zoltán nevet viselő kórusok és iskolák című kötetünk, benne 160 oldalon tíz énekkar, húsz iskola és a Kodály Vonósnyegyes bemutatkozása olvasható.

– **Mindszenty Zsuzsanna könyvajánlója kiemeli a közölt intézmény-történetek és karvezető-portrék jelentőségét.**

Az anyaggyűjtésben részt vállaló intézményvezetők, tanárok, karnagyok felelősségteljes munkát végeztek. Ennek köszönhetően adhatott ez a kiadvány keresztmetszetet a magyar zenekultúra termékeny fél évszázadáról, a legkülönbözőbb összetételű és jellegű közösségekről, a fővárosból, megyeszékhelyről, kisvárosból, községből. Az eltérő háttérű és jellegű együtteseket a közös ars poetica, a kodályi program vállalása köti össze, és hogy összeköti, már önmagában is bizonyítja a kodályi elgondolások nagyszerűségét.

– **Nem kevesebb mint 25 képzőművészeti Kodály-ábrázolás – festmény, grafika, szobor, dombormű, plakett –, valamint egy Kodály-ihlette relief reprodukciója szerepel a kiadványban. Egyfajta „így látjuk Kodályt”, az alkotót, a nevelőt, a tudóst, az embert és a Kodály-örökséget. Mintha már itt körvonalazódott volna a következő, 2018-as Kodály-kötet terve.**

Sokkal korábbi a terv. Idestova 30 éve közlünk a Hírekben képzőművészeti Kodály-ábrázolásokat: 1992 óta díszíti a címlapot Borsos Miklós grafikája, az 1993. évi szám belső címlapján megjelent Bakos Ildikó – a Marczibányi téri Kodály-iskolában felállított – Kodály-szobrának fotója. 1994-től kezdve, amikor is átvettem a Hírek szerkesztését, minden számban közlésünk egy-egy reprodukciót a Mesterről készült vagy az ő kompozíciói által ihletett műalkotásokról. Kézenfekvő volt ezeket kötetbe gyűjteni, megjelenítésére a 2017-es Kodály-év jó alkalmat kínált. Így született meg a Kodály Zoltán ábrázolások a képzőművészetben, 112 színes oldalon, 81 műalkotás reprodukciójával.

– **Figyelmet keltett a kötet, zenei körökben és azon kívül is. Méltatói között szerepel Fehér Anikó, Hollós Máté a Zene-szóban, Mezei Károly, Richly Zsolt A Magyar Kodály Társaság Hírei-ben; Fittler Katalin a Zenekar című internetes periodikában írt róla.**

Egy kislexikont is csatoltunk a kiadványhoz, az alkotókról szóló ismertetésekkel, ennek összeállításában Meszlény Anna volt segítségemre. Meg kell említenem a kiadványtervet készítő Dobó Nándor nevét, akivel két évtizede együtt dolgozunk, ő végzi a Hírek nyomdai előkészítését.

– **Lassanként egy verseskötet is kitelne a Hírek lapszámaiból gyűjtve: Csukás István, Csoóri Sándor, Fodor András, Illyés Gyula, Szepesi Attila, Weöres Sándor... Csukás István az Ön felkérésére írt verset a Kodály Társaság alapításának 40. évfordulójára.**

Így van. A Negyven éve őrizzük őt című Csukás István-költemény 2018 októberében született, és a Negyven éves a Magyar Kodály Társaság című ünnepi lapszámban jelent meg. A borító is különleges, erre az alkalomra tervezte Richly Zsolt, akivel a tankönyvkiadói évek óta vagyunk munkakapcsolatban. Páva-motívumot kértem a művésztől, és „páva-motívumot” idéző Járdányi és Olsvai-gondolatok nyitják az emlékszámot, hiszen, mint Járdányi Pál írja, páva-dallamunk „valóságos jelképe a magyar népzene”-nek. Kodály feldolgozásainak köszönhetően nemzeti jelképpé is lett, Olsvai Imrét idézve: „Himnuszunk és Szózatunk, Rákóczi-indulónak és Kossuth-nótának társává emelkedett.”

– Móser Zoltán néprajztudós-fotóművésztől tudjuk: a páva egyetemes keresztény jelkép is. „Hová is száll a páva?” – teszi fel a kérdést 1994-ben megjelent tanulmányában. „Oda, ahol a Megváltást várják.”

Lapozgatva a 2018. decemberi számot, ez is színes és minden eddiginél terjedelmesebb. 176 oldalon közöl retrospektív írásokat – köztük olyan kuriózumot, mint dr. Nádasi Alfonz 1982-ben elhangzott és mindeddig publikálatlan győri előadása –, a Társaság történetét idéző szövegeket, borítóterveket; fotókat rendezvényekről és emlékhelyekről, továbbá a vidéki tagszervezetek munkájáról szóló összefoglalásokat, valamint friss híreket. „Kordokumentum – láthatja az, aki fellapozza” – így summázza a kötet tartalmát Hollós Máté.

Azért Borsos Miklós grafikájához sem lettünk hűtlenek: ezúttal a belső címlapra került. Az igényes kötetterv pedig ismét csak Dobó Nándor munkája.

Volt még egy különszámunk: 2014-ben ünnepelte 90. születésnapját Szőnyi Erzsébet, ő a Kodály-ügy letéteményese itthon és világszerte, és a Kodály Társaságnak is lelke. Természetes, hogy a születésnapot megünnepelte a Kodály Társaság,

a Zeneakadémia, a Magyar Művészeti Akadémia, ám spontán módon, központi szervezés nélkül rendezvényekkel köszöntötték a zeneszerzőt országsszerte kórusok, iskolák, Szőnyi-tanítványok és a tanítványok tanítványai. A Hírek „Szőnyi XC” különszáma ezekről a rendezvényekről ad összefoglalást, kiegészítve néhány, a zeneszerzői életművet bemutató írással.

- Térjünk vissza az Ön életútjához. 1972-től tehát a Tankönyvkiadó szerkesztője. A tanítással végleg szakított?

Szerencsére nem. 1978-1984-ig óraadóként tantárgypedagógiát, szolfézs-zeneelméletet és karvezetést tanítottam a – jelenleg az ELTE Tanító- és Óvóképző Karaként egyszintű – Budapesti Tanítóképző Főiskola esti tagozatán, az ének-zene szakcsoport hallgatóinak. Egyébként nagy örömmre itt ma egykori növendékem, a „Lorántffyból”, ill. a Marczibányi téri iskolából indult dr. Kismartony Katalin a tanszékvezető.

Azután 1992-ben megtalált az éppen induló XIV. kerületi, Ungvár utcai Hajós Alfréd Magyar-Német Kéttannyelvű Általános Iskola, ahol elsőként vezették be a készségi tárgyak, ének, rajz, torna, idegennyelvű oktatását. Éppen akkor váltam meg végleg a Tankönyvkiadótól – már 1990-től nyugdíjas voltam –, és örömmel kezdtem valami egészen újat. Az Ungvár utcában nyolc éven át tanítottam éneket alsó tagozatban, heti 2-2 órában. Két csoportot vittem végig, 1-4. osztályig. Tankönyv sem volt, úgyhogy magam készítettem el, a Kodály-módszert adaptálva a német dalanyagra. 1994-ben jelent meg, és azóta többször is kiadták, később munkafüzettel kiegészítve. Az ábrákat ezúttal is Richly Zsolt készítette. Idén érkezett az iskola a magyar-német két tanítási nyelvű program bevezetésének 30. évfordulójához. Az április 3-án tartott ünnepség keretében emléklapot is kaptam „Az első német nyelvű énekkönyv írásáért”.

Kétnyelvű közegben egyébként nagyon otthon érzem magam. A német nemzetiségi iskolákkal és kórusokkal máig kapcsolatban vagyok. Többször is zsűriztem a „Landesrat” Magyarországi Német Ének-zene és Tánckarok Országos Tanácsa minősítő kórusversenyein.

- 1994-ben pedig átvette A Magyar Kodály Társaság Hírei szerkesztését.

Az újság alapító szerkesztője dr. Bónis Ferenc, az első szám a Magyar Kodály Társaság megalakulásának évében, 1978 decemberében jelent meg. 1987-ben Bónistól Csik Miklós vette át a munkát. Az ő lemondása után kért fel Szőnyi Erzsébet a Hírek gondozására. Ez 1994 elején történt. Igent mondtam, és – bár időközben, váratlanul, 66 éves korában meghalt a férjem – még azon őszön elkészült a lap következő száma, sőt az addigi rendszertelen megjelenést hamarosan évi három, majd négy lapszámra emeltük.

- Ön a Kodály Társaság elnökségének is tagja.

1994 óta vagyok a Kodály Társaság elnökségi tagja, most már mint a Hírek főszerkesztője és tiszteletbeli tag. Szőnyi Erzsébet egyébként, mióta a Zeneakadémián a növendéke voltam, figyelemmel kísérte pályámat. Munkakapcsolatunk a Kodály és a Bárdos Társaság vezetőségében még szorosabbá vált.

- Szóltunk Kodályról és a kodályi eszmékről. Mi a jelentősége ebben a vonatkozásban Bárdos Lajosnak?

Kodály eszméit sokan vallották magukénak, és dolgoztak vele, majd őt követve a megvalósításukért a legkülönbözőbb területeken. A Kodály-tanítványok közül talán Bárdos Lajos munkássága a legszélesebb spektrumú és a legnagyobb hatású, karnagy példájával, egyházzenei szervezőmunkájával, kiadvállalatával, a Kertész Gyulával közösen vitt Magyar Kórusal, az azonos című lappal, tudományos és pedagógiai munkásságával, és nem utolsósorban hatalmas zeneszerzői életművével.

- A Társaság tehát ennek az örökségnek a gondozását tekinti feladatának. Ön pedig szoros kapcsolatban állott Bárdossal.

Igen, ezért természetesen adódott, hogy az ő nevét viselő társaságban alapító tagként is szerepet vállaljak. A Társaság gyors megszervezése – a zeneszerző halálát követő évben, 1987-ben tartottuk alakuló közgyűlésünket – elsősorban bizonyára Póczonyi Mária érdeme. Póczonyi mindig is lelkes híve volt Bárdosnak és tanításának, sokéves együttműködésüket zeneelméleti jegyzetek sora jelzi. Ő foglalta össze a társaság működésének első éveit és adta közre az 1996-ban rendezett Bárdos Emlékkonferencia anyagát.

Társaságunk oszlopai persze Bárdos Lajos gyermekei, elsősorban zeneszerző-fia, a nemrégiben elveszített Daróci Bárdos Tamás, valamint Ágota-leánya, akinek férje, dr. Brückner Huba a már említett alapvető Bárdos-életrajz szerzője.

Nagyon aktív tagunk volt Lukin László, az ő utódként lettem a Társaság főtítkára és 2004-től hangversenyeink állandó műsorvezetője. Évente általában négy koncertet rendezünk, a nevesebb évfordulókat kiemelt hangversennyel ünnepeljük meg a Zeneakadémián. A kórusművek mellett az életmű izgalmas, rejtett értékeit is igyekszünk fölfedezni. Ki ismeri

Rómaifürdői otthonában, Szőnyi Erzsébettel, 2010.

például Bárdos hangszeres zenéjét? Nos, Nagy Márta előadásában több zongoradarabját hallhattuk, de másorra tűztük kamaraműveit is.

Ma már több mint húsz énekkar viseli Bárdos Lajos nevét, országszerte, és kettő külföldön, a csallóközi Nagymenyeren, illetve a lengyelországi Lublinban. Van tíz Bárdos-iskola is, általános- és középiskolák, zeneiskolák, a pécsi zenei főiskolai tagozat. Elsőként Dunakeszi, Budapest–Lágymányos és Tapolca egy-egy iskolája vette föl az ő nevét, 1989-ben.

2002-ben megnyílt a Bárdos Lajos Emlékmúzeum, Bárdos egykori, Margit körüti lakásában. Igazgatója a zeneszerző leánya, Brücknerné Bárdos Ágota. Hagyományos az október 1-jén tartott megemlékezés, amikor a ház falán elhelyezett emléktáblát is megkoszorúzzuk. Látogatjuk Bárdos Lajos sírját, megkoszorúzzuk Búza Barna szobrászművész által készített síremlékét, a Farkasréti temető művész-parcellájában.

– Említést érdemel, hogy nemrégiben emléktábla került a zeneszerző Damjanich utcai szülőházának falára is. Ez Vinczeffy Adrienne – különben egy Bárdos egyházzenejének szentelt, a maga idején úttörő jelentőségű hanglemez karnagya – figyelmességének köszönhető.

A Bárdos Társaság rendszeres programjai között szerepel még az Emlékmúzeumban szervezett klubdélután. Általában az őszi és tavaszi időszakban két-két alkalommal.

Mi a titka?

– Ön tehát Kodály- és Bárdos-ügyben egyaránt fáradhatatlan.

Igen, a Bárdos Társaság, a Kodály Társaság és a KÓTA szövetségével szinkronban szervezem a feladataimat. Nagyon jó az együttműködés, közös elvek és célok vezérelnek: a kodályi gondolat megvalósítása országos viszonylatban, „LEGYEN A ZENE MINDENKIÉ!”

– Kitüntetésekben, elismerésekben sincs hiány. 1981-ben Pozsgay Imre kezéből vette át a Szocialista Kultúráért jelvényt, 2004-ben A Magyar Tudományos, Üzemi és Szaklapok Újságíróinak Egyesülete Szerkesztői Nívódíjában részesítette, 2006-ban elnyerte a KÓTA zeneírói díját, 2010-ben A Magyar Kultúra Lovagja címet, 2011-ben Artisjus díjat kapott, 2016-ban Balog Zoltán minisztertől megkapta a Csokonai Vitéz Mihály alkotói díjat. A díjak sorozata azóta is folytatódott.

Nagyon örültem, amikor 2017-ben a Zeneakadémián átvehettem dr. Vigh Andrea rektorasszonytól a Vasdiplomát.

2019 januárjában megkaptam a KÓTA életmű-díját, novemberben pedig ért még egy váratlan elismerés, ezúttal a „Landesrat” részéről: elnyertem a magyarországi németiség kiemelkedő képviselőjéről, az Operaház egykori karnagyáról és igazgatójáról elnevezett, nagy múltú Kerner István-díjat, az oklevél tanúsága szerint egyebek között a német nemzetiségi kultúra szolgálatában végzett munkámért.

Vasdiploma-átadás a Régi Zeneakadémián

– Erről a Nemzetközi Kodály Társaság is hírt adott, az IKS Bulletin Newsletter oldalán. Mit jelentenek Önnek a díjak? Visszaigazolást?

Annyiban feltétlenül, hogy mindig szem előtt tartottam Kodály figyelmeztetését:

„Akiben van tehetség, köteles azt kiművelni a legfelsőbb fokig, hogy embertársainak mennél nagyobb hasznára lehessen. Mert minden ember annyit ér, amennyit embertársainak használni, hazájának szolgálni tud.” (Ezek a mondatok 1953-ban, a Zeneakadémia tanévzáró ünnepségén hangzottak el.)

Használni és szolgálni akartam. Jó érzés, ha mások is úgy látják, hogy sikerült. Viszont az életmű-díj egy kicsit figyelmeztetés is, hogy itt az ideje a feladatokat átadni.

– Aktivitása mit sem csökkent. Csak 2019. őszi programjait nézve: műsorvezetője a Bárdos Társaság és a KÓTA 120. születési évfordulós Bárdos-hangversenyének a Zeneakadémián, beszélgetőtársa a 95. születésnapját ünneplő Szőny Erzsébetnek a Pesti Vigadóban, Mohayné Katanics Máriára emlékezik az ő Kodály-kötetének már említett új kiadása

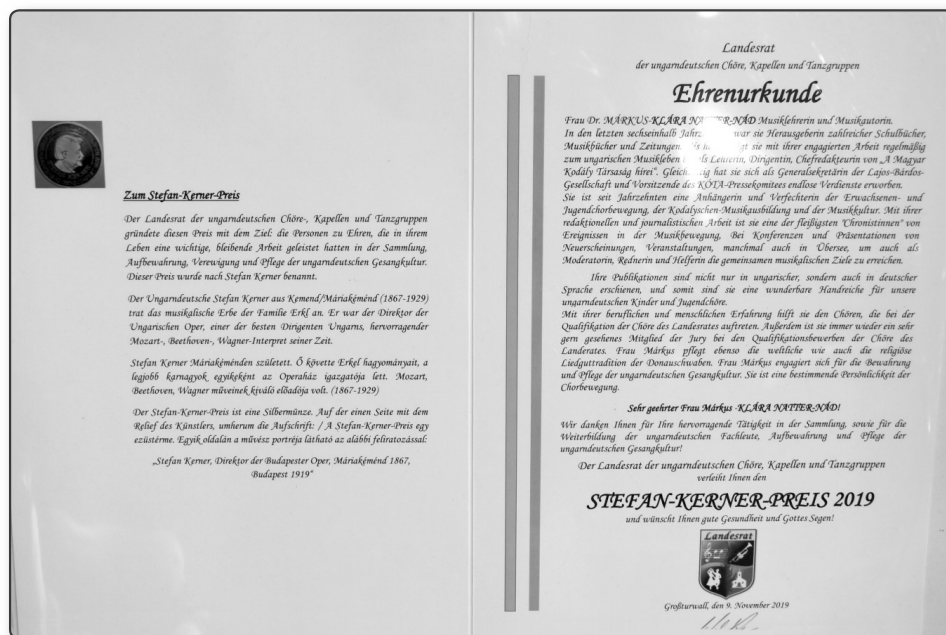
alkalmából, az ELTE Kodály-termében. Csak ismételhetem: fáradságnak nyomát sem látni. Mi a titka?

Az egyik bizonyosan az, hogy mindig tudtam váltani a számomra oly kedves család és szakma mozgásteré között. A másik, hogy szakmán belül is tudtam időben váltani, egyik feladattól a másikhoz továbblépni. Húsz év tanári tapasztalattal a hátam mögött lettem tankönyvszerkesztő, 22 év szerkesztői előélettel vállaltam önálló lapszerkesztést, ami az utóbbi 25 évben volt az életem vezérmotívuma.

- **Vezérmotívuma egy különböző népek intonációs világát egybefoglaló „közép-európai” kompozíciónak. Az említett 20-25 éves periódusokat alapul véve és a gyermek- és tanulóéveket is hozzászámítva, eddigi pályafutása a kompozíció négy tételébe rendeződik.**

Közép-Európa említése is egy kodályi gondolatot juttat eszembe: „Értéktelen az a magyarság, amely nem európai, és számunkra értéktelen az európaiság, ha nem magyar is egyszersmind.” 1939-ben írta Kodály, a Mi a magyar? körkérdésre válaszul.

- **És ma, nyolcvan év múltán, még mindig vívódunk ezzel a kérdéssel. Kedves Klára Asszony, Isten éltesse 90. születésnapján, és adjon erőt, egészséget, hogy négytétéles életművét egy eredményekben és örömeikben gazdag ötödik tétel koronázza! Köszönöm a beszélgetést!**

Kerner István-díj, 2019

Bibliográfia

Márkusné Natter-Nád Klára tankönyvkiadói felelős szerkesztői munkássága (válogatás)

- Lantos Rezsóné – Lukin Lászlóné: Ének-zene az általános iskola 1-3. osztályai számára (1978-tól), valamint az 1-3. kötethez készült tanári kézikönyv (1981).
- Szabó Helga: Első és Második énekeskönyvem, valamint Muzsikáló munkafüzet 1-2. az általános iskola ének-zene tagozatos osztályai számára (Kass János illusztrációival, 1980-tól).
- Szabó Helga: Ének-zene az általános iskola szakosított tantervű 3-8. osztályai számára, az 5-7. kötet társszerzője Dobszay László (Richly Zsolt rajzaival, illetve a 6-8. kötet fedéltervével, 1982-től).
- Ugrin Gábor: Ének-zene a gimnáziumok III-IV. osztálya számára (1976-tól; négyosztályos könyvsorozat része).
- Lukin László – Ugrin Gábor: Ének-zene a gimnáziumok I-III. osztálya számára (1979-től, több I-II., illetve 9-10. osztályra átdolgozva).
- Ítzés Mihály – Róbert Gábor: Ének-zene az óvónői szakközépiskolák I-IV. osztálya számára (1974-től, több felsőoktatási tankönyvsorozattá átdolgozva).
- Kalmár Márton: Korszerű szemléltetés az ének- és szolfézsztanításban (1976).
- Ének-zene szakköri füzetek II-IV. (Borsai Ilona és munkatársai, Nemcsik Pál, illetve Falvy Zoltán munkái, 1/1975-1980).
- Tegzes György: Hétfokú olvasógyakorlatok I-II. (1/1977).
- Kovács Sándor (szerk.): Szelevények a zenehallgatáshoz (1/1979).
- Laczó Zoltán: Zenehallgatás az általános iskola alsó tagozatában (összeállította Falus Tamásné, 1984).
- Mohayné Katanics Mária: Bartók 27 egyenműkora (1982) és Válogatás Kodály Zoltán kórusműveiből (1986).
- Falvy Zoltán: A magyar zene története, átdolgozott kiadás (3/1987).
- Bárdos Lajos: Írások népzeneiről (1988, a kötet anyagát Márkusné Natter-Nád Klára válogatta).
- Pécsi Géza: Kulcs a muzsikához (1/1989).
- Frank Oszkár: Hangzó zeneelmélet. A tonális-funkciós zene – zeneművészeti szakközépiskolai tankönyv (1/1990).
- Dobák Pál: A romantikus zene története – főiskolai tankönyv (1990).

Kelemen Imre: A zene története – főiskolai tankönyv (1991).

A Magyar Kodály Társaság jubileumi kiadványai Márkusné Natter-Nád Klára szerkesztésében

Magyar muzsikusi évfordulók. Kodály év, 2002. A Magyar Kodály Társaság Hírei – jubileumi különkiadvány. [Megjelent Kodály Zoltán születésének 120. évfordulójára.]

Kodály Zoltán nevét viselő kórusok és iskolák. Megjelent Kodály Zoltán születésének 125. évfordulója tiszteletére és a Magyar Kodály Társaság megalakulásának 30. évfordulója emlékére. A Magyar Kodály Társaság Hírei – különszám, 2008.

Szőnyi Erzsébet XC. születésnapja – 2014. A Magyar Kodály Társaság Hírei – különszám, 2014. április.

Kodály Zoltán ábrázolások a képzőművészetben. Megjelent Kodály Zoltán születésének 135. évfordulója tiszteletére és a Magyar Kodály Társaság 40. évfordulója emlékére. A Magyar Kodály Társaság Hírei – különszám, 2017.

Negyven éves a Magyar Kodály Társaság, A Magyar Kodály Társaság Hírei, 2018/4.

Tankönyv

Klára N. Márkus: Liedersammlung 1-2.; 3-4. Német dalgyűjtemény a kéttannyelvű általános iskolák számára, Richly Zsolt rajzaival. Budapest, 1/1994. Program Kiadó. Újabb kiadás: Piliscsaba, 2005. Konsept-H. Átdolgozás: Liedersammlung 1-4; Übungsheft 1-4. H. n. 2013. Konsept-H– Műszaki Kiadó.

Írások folyóiratokban, szerkesztett kötetekben

Emlékezés 40 év múltán. In Öri Csilla, Szekula Luca, Vukovich Anita (szerk.): Fél évszázad Kodály útján. [A Lorántffy utcai, illetve a Marczibányi téri iskola története, 1954-2004]. Budapest, 2004. Kodály Zoltán Ének-zenei Általános Iskola, Gimnázium és Zeneiskola, 39-40. o.

Az ének-zene tankönyvek története 1945-től napjainkig. Elhangzott a Magyar Kodály Társaság „Húszéves a Magyar Kodály Társaság” című előadásorozat keretében, 1998. október 30-án, megjelent Módszertani Lapok. Ének-zene, 5. évf. 4. szám, 1999. június, 24-30. o.

B. Hölscher - K. Rüdiger - H. Trott: Klang und Zeichen. [Tankönyvismertetés.] Studia Musicologica 1976. 398-400. o.

40 Years of the Hungarian Kodály Society. Bulletin of the International Kodály Society Vol.43 no.2. Autumn 2018. p. 48.

Book presentation: Zoltán Kodály Portrayed in Fine Art. Bulletin of the International Kodály Society Vol. 43. No. 2. Autumn 2018. p. 53.

Továbbá írások Az ének-zene tanítása; A Magyar Kodály Társaság Hírei, valamint a Zeneszó hasábjain.

Dr. Márkusné Natter-Nád Klára pályaképe: köszöntők, interjúk

Anker Antal: Köszöntő, Zeneszó, 2004/9. 4. o.

Gerzanics Magdolna: A Csokonai Vitéz Mihály-díj kitüntetettjei, Zeneszó, 2016/1. 5. o.

Kontra István – Balás Endre (szerk.): A zenei köznevelés történetéből. Dokumentumok és pedagógus portrék a XX. század második feléből, Kecskemét, 2005. Kodály Intézet, 149-153. o. (Alkotó zenepedagógusok. Dr. Márkus Miklósné. Beszélgetés egy Aranydiploma kapcsán. [2003. szeptember. Beszélgetőtárs Szőnyi Erzsébet.])

Köteles György: Márkusné Natter-Nád Klára pályafutása, Zeneszó, 2019/2. 12–14. o.

Köteles György: Közép-Európa tanulmányok Rómaifürdőn. Életút-interjú, dr. Márkusné Natter-Nád Klára születésnapjára, Parlando, 2019/4. (Laudációk)

<https://www.parlando.hu/NEWPROBE/PARLANDO.html#2019-4>

Szőnyi Erzsébet: Köszöntő dr. Márkus Miklósné Natter-Nád Klára egy nagyon kerek születésnapjára. A Magyar Kodály Társaság Hírei 2019/3. 23. o.

Recenziók dr. Márkusné Natter-Nád Klára által szerkesztett kiadványokról

Berlász Melinda: Bárdos Lajos: Írások népzenei népről, Hungarológiai Értesítő XII. évf. (1990-93) 3-4. szám, 198–199. o.

Fehér Anikó: Képek és szobrok a Mesterről, Zeneszó 2017/10. 10–11. o.

Fittler Katalin: Codették a Kodály Zoltán Emlékéhez. A Magyar Kodály Társaság kiadványairól, Zenekar, 2018. január 24. <https://zene-kar.hu/2018/01/24/codettek-a-kodaly-zoltan-emlekevez/>

Hollós Máté: Így látták Kodályt – a Képzőművészek, Zeneszó 2018/1. 12–13. o.

Hollós Máté: 40 éves a Magyar Kodály Társaság. A jubileumi kiadványt lapozgatva, Parlando 2019/2. (Recenziók.) <http://www.parlando.hu/2018/2018-2/Hollos-Kodaly.htm>

Mezei Károly: Kodály Zoltán ábrázolások a képzőművészetben. Kodály vásznon, fában, bronzban és márványban, A Magyar Kodály Társaság Hírei 2019/3. 20–22. o.

Mindszenty Zsuzsanna: Kodály Zoltán nevét viselő iskolák és kórusok, Zeneszó 2009/7. 14. o. (Könyvajánló.)

Pócsonyi Mária: Bárdos Lajos: Írások népzenei népről, Az ének-zene tanítása, 1988. 4. szám, 179-180. o.

Richly Zsolt: Kodály Zoltán ábrázolások a képzőművészetben. Laudáció, A Magyar Kodály Társaság Hírei 2018/1. 22–25.2. o.

Köteles György

MAGYAR KÓRUSOK NAPJA

PÉCS – 2019. december 15.

Dr. Tóthpál József, a KÓTA tiszteletbeli elnökének, az MTA köztestületi tagjának ünnepi beszéde. Elhangzott Pécsen a KÓTA Magyar Kórusok Napja központi hangversenyén. A hangversenyt megnyitotta Dr. Vas Bence a PTE MK Zeneművészeti Intézet igazgatója, a Magyar Kodály Társaság Pécs-Baranyai csoportjának elnöke.

A Magyar Kórusok, Zenekarok és Népzenei Együttesek Szövetsége – KÓTA két esztendővel ezelőtt, Kodály Zoltán születésének 135. évfordulója alkalmából ismét meghirdette a Magyar Kórusok Napját, találkozóra hívta a hazai éneklő közösségeket. Az idén Pécs városa – a Pécsi Tudományegyetem Művészeti Karának Zeneművészeti Intézete karöltve a Magyar Kodály Társaság Pécs – Baranya megyei csoportjával vállalta a Magyar Kórusok Napja díszhangversenyének megrendezését. Ebből az alkalomból szeretettel köszöntöm a mai hangverseny minden résztvevőjét.

Megfogalmazódhat a kérdés – és a válasz is, miért éppen Kodály Zoltán születésnapja válhatott a magyar karének ünnevévé, hiszen számos magyar zeneszerző írt kórusműveket Kodály előtt és után is? Egyáltalán tudja-e mindenki, mit jelent a magyarság és Európa számára Kodály Zoltán? Miközben nyilvánvaló, hogy Bartók Béla és Kodály Zoltán életművével európai rangra emelkedett a magyar zenekultúra. Ezen gondolatok mentén szeretném néhány, a nemzetközi zenei világban kitűnt muzsikussal és magyar alkotó művész véleményét megidézni.

Kodály kortársai közül először Ernest Ansermet (1883-1960) világhírű svájci karmester, az Orchestre de la Suisse Romande alapítójának, a Gyagilev Orosz Balett egykori zenei vezetőjének megállapítását idézem: „A három zenei nevelő – Bartók, Kodály, Weiner Leó – közül kétségtelenül Kodály Zoltán hatása volt a legnagyobb, – Kodály művei azzal tűnnek ki, hogy bennük a magyar zenei nyelv klasszikus stílussá formálódik.”

Benjamin Britten (1913-1976) zeneszerző, zongoraművész, karmester – a huszadik századi angol zene legismertebb képviselője szerint „Korunk talán egyetlen zeneszerzője sem volt akkora hatással országának zenei életére, mint Kodály Zoltán.” Továbbá: „Amikor Kodály komponálni kezdett, Közép-Európában a wagnerianusok és a bécsi zene uralkodott... Kodály elfordult Ausztriától és Párizsba ment, ahol 1907-ben rátalált Debussyre... Ez az élmény felszabadította. Hozzálatott, hogy síkra szálljon népe zenei nyelvéért, a népzeneért.”

Yehudi Menuhin (1916-1999) amerikai származású világhírű hegedűművész jellemzése szerint: „Kodály Zoltánnal és műveivel találkozni annyit jelent, mint megcsodálni korunk egyik legtökéletesebb muzsikusát.”

Ami a hazai vonatkozásokat érinti, mindenek előtt a pályatárs Bartók Béla (1881-1945) mondataira kell felhívnom a figyelmet a Magyar népzene és új magyar zene című írásából: „Ha kérdezik tőlem, mely művekben ölt testet legtökéletesebben a magyar szellem, azt kell rá felelnem, hogy Kodály műveiben. Ezek a művek hitvallomás a magyar lélek mellett. Külső magyarázata ennek az, hogy Kodály zeneszerzői tevékenysége kizárólag a magyar népzene talajában gyökerezik. Belső oka pedig Kodály rendíthetetlen hite és bizalma népének építő erejében és jövőjében.”

Végül a zseniális magyar író, Németh László (1901-1975) gondolatait idézem, akivel 1965-ben a bécsi egyetem rektorától, Karl Fellinger-től együtt veszik át a Herder-díjat: „Kodály Zoltán, Bartók iker-csillaga, a kor magyar Palestrinája...”

A népzene feltárt mélységeiben ő a bűvös ragasztó anyagot kereste, a kórusműveket alkotásaival az egész magyar ifjúságot akarta egy milliós kórusként talpra állítani, a népet újra egybeénekelni. „Úgy hiszem, ennél szemléletesebben senki sem jelenítette meg Kodály vezérlő gondolatait, melyek napjaink érték-válságos, erkölcsválságos világában ma is időszerűek. Mintha a félvilág hátat fordítana Martin Heidegger (1889-1976), német filozófus ontológiai ethosz-üzenetének, miszerint „az emberi tisztesség a lét pásztora”. Úgy tűnik, a rombolás erői – mind szellemi, mind erkölcsi értelemben – szerte a világban újra megjelentek – sajnálatosan, az új nemzedék soraiban is.

Kodály Zoltán életművét illetően kijelenthetjük: zeneműveiben, kórusénekeiben, zsoltáraiban, oratóriumaiban – zenetudományi értekezéseiben, esszéiben, zenepedagógiai és más írásaiban – a teremtett világrend törvényei és harmóniai szólnak, elevenednek meg – morálisan és transzcendentálisan. Művészetszemléletét és etikai nézeteit a Zeneakadémia évszámóján 1953-ban elmondott beszédének egy Robert Schumann-tól származó mondata testesíti meg legjobban: „Az erkölcs törvényei a művészetével azonosak”. Életművét Schumann eme egyetlen mondatának sugaraival átvilágíthatjuk.

A tanítvány Járdányi Pál mesteréről szólván azt írja, Kodály felismerte a feladatot: „magyar zenei műveltséget teremteni” és ehhez „a feladathoz láncolta egész életét.” Céljaihoz „hármast út” vezetett: az egyik út a zeneszerző útja, a másik a tudósé, a harmadik a pedagógusé, a nevelőé. A „hármast út” egymástól elválaszthatatlan.

Amikor itt és most a nevelésről, a zenei nevelésről, az embernevelésről szólunk, emlékeztetni szeretnénk Kodálynak egy ritkán idézett, a Zeneakadémián el nem mondott, de fontos beszédének néhány sorára, 1946-ból:

„... le akarom vonni minden zenei konzekvenciáját annak, hogy a magyar egy nyelvben, gondolkodásban minden mástól különböző egyede az emberfajnak, és csak saját adottságai alapján fejleszthető és nevelhető. Eddig a magyart úgy akarták nevelni, hogy más népeket állítottak elébe mintának. Az eredményt láttuk. Ezentúl arra kell törekednünk, hogy a

benne meglevő csírákat fejlesszük ki.

Idegentől csak annyit, amennyi e csírák fejlődését előmozdítja, nem pedig elnyomja.” Úgy vélem, teljesen világos: a zenei nevelés nem is lehetséges másként.

A mai hangversenyen számos olyan Kodály kórusművet hallunk, amely súlyos mondanivaló hordozója. Így a nyitókórus A magyarokhoz nagy kánon Berzsenyi Dániel versére, amelyet Bárdos Lajos a „szabadság kánonjának” nevezett, – folytatva a Székely keservessel, továbbá az Isten kovácsával, a genfi zsoldárokkal, az Akik mindig elkésnek, sorsunkba zárt gondolatokkal – Ady Endre költői soraira, vagy a Huszttal, Kölcsey Ferenc versére, melynek örök történelmi üzenete: „Hass, alkoss, gyarapíts! A haza fényre derül!” Melyhez egy másik rövid Kölcsey-vers társul, erősíteni lelkünk, bár ma este itt nem hangzik el: „Nemzeti fény a cél. Hogy elérd, forj egybe, magyar nép”, amelyre Bárdos Lajos írt lelkesítő kóruséneket...

De valamennyi ma este elhangzó kórusének – Bárdos Lajos, Gyöngyösi Levente, Karai József, Kocsár Miklós, Orbán György és mások alkotásai – szervesen illeszkedik, illeszkednek kórusünnepünk eszmeiségéhez.

Annak is örülhetünk, hogy itt Pécssett – a Kodály útján járó Agócsi László, Ivasivka Mátyás, Tillai Aurél, a komlói énekkola vezetője, Tóth Ferenc, miként a mai hangverseny vezénylő karnagyai – és sokan mások hagyományörző tevékenysége – szerte az országban tovább folytatódik. Beszédemet Kodály Zoltán Petőfi Sándor Isten csodája című versére írt kórusának kódjával zárom: „Emberségünkben álljon fenn hazánk!”

Dr. Tóthpál József

KITÜNTETÉSEK

Cornelius-díjat kapott 2019. október 22-én /keresztény életpálya díj/
Tardy László Liszt-díjas karnagy, az MMA rendes tagja,
a Mátyás templom karnagya.

Igaliné Büttner Hedvig karnagy-pedagógus 2019. november 6-án a
Magyar Művészeti Akadémia ELISMERŐ OKLEVELÉT vehette át,
a művészetoktatásért végzett kiemelkedő munkásságáért.

A kitüntetésekhez szívből gratulálunk!

VERSENYEREDMÉNY

Nagykanizsa Város Vegyeskara az In canto sul Garda Nemzetközi kórusversenyen
(Riva del Garda 2019. október 12-16.)

B1 kategóriában Arany diploma III. fokozatot és kategória győzelmet,
Musica Sacra kategóriában Arany diploma II. fokozatot ért el.

Sok szeretettel gratulálunk, további sikereket kívánunk!

KÖSZÖNTJÜK SZÜLETÉSNAPIJÁN

a 85 éves SEBESTYÉNNÉ FARKAS ILONA ének-zenetanárt, karnagyot (1934. 12. 18.)

a 75 éves ERDEI PÉTER Liszt-díjas, Bartók-Pásztory-díjas karnagyot (1944. 12. 08.)

a 65 éves LAKNER TAMÁS zenetanárt, Liszt-díjas karnagyot (1954. 12. 13.)

Sok szeretettel gratulálunk, további munkájukhoz jó egészséget, sok sikert kívánunk!

ÉVFORDULÓK

100 éve született SUGÁR REZSŐ zeneszerző (1919. 10. 09.)

90 éve született SAPSZON FERENC Liszt-díjas, Bartók-Pásztory-díjas karnagy (1929. 12. 14.)

*Kedves olvasóinknak
Áldott Karácsonyi
Ünnepet és
eredményes boldog
Újszentét kívánunk!*

Egyes példányok (ára: 300,-Ft) beszerezhetők:

Nagykanizsán: Katona Noémi előadónál a Hevesi Művelődési Központban (Széchenyi tér 5-9.)

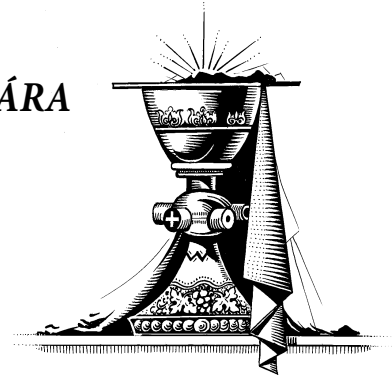
Pécssett - Pécsi Nevelők Háza Egyesület székházában (Pécs, Szent István tér 17.)

Tatabányán Saltzer Géza karnagnál és a Szerkesztőségben

GYÁSZHANGOK BÓNIS FERENC HALÁLÁRA

Mély fájdalommal értesültünk, hogy Dr. Bónis Ferenc Széchenyi-díjas zene-történész 2019. december 3-án elhunyt. Emlékét kegyelettel megőrizzük!

Bónis Ferencet sokan nevezték egyszemélyes intézménynek. Joggal. Pályáját meghatározta, hogy már 18 évesen bekerült a rádióba. Szabolcsi Bence tanítványaként és a rádiós rutin birtokában, kifinomult kapcsolatteremtési képessége és írói vénája folytán egészen kivételes életművet építhetett fel. Rádiósként lehetősége adódott, hogy riportokat készítsen olyanokkal is, akikkel senki sem azelőtt. Rácz Aladárt farkasréti otthonában kereste fel: a Hungaroton felvételei az ő magnójának köszönhetik létüket. Se szeri-se száma azoknak az interjúknak, amiket hazánkba látogató külföldi, és külföldön élő magyar művészekkel készített. Az ő munkáját dicséri több rádiós sorozat, amelyek az iskolás fiatalok zenei tehetségét, ismereteit, a muzsika iránti szeretetét erősítették. Az ő műve az Éneklő Ifjúság kórusmustra több évtizedes műsorfolyama is. A rádiós zenei ismeretterjesztés egyik legaktívabb szervezője és résztvevője volt, még nyugdíjazását követően is. Nem lett hűtlen a rádióhoz, a rádiót sorvasztották le a zenei ismeretterjesztés területéről.

Zenetudósként számtalan publikációt írt, szinte mindegyiket a magyar zene-történet tárgyában, a Bartók Archivum és a Zenetudományi Intézet munkatársa is volt jó ideig. Nagyrészt rádiós interjúiból születtek az „Így láttam...” kötetek, amelyek szerkesztési elve ma megszokottnak tűnik, de annak idején újdonság volt. Az ő munkája a Magyar Zene-történeti Tanulmányok kötet-sorozata, amely méltó folytatása lett a Zenetudományi Intézet által kiadott Zenetudományi Tanulmányok elakadt folyamának. Publikációinak száma egyelőre nem ismert, a Tudományos Akadémia lapján ez a rovat nincs kitöltve. Nem irigylem azt a kutatót, akinek majd össze kell szedni azt az irdatlan mennyiségű tanulmányt, kritikát, rádiós megszólalást, amit Bónis jegyzett.

A Zeneakadémián is tanított nyolc évig. Természetesen a zenei közéletben is aktív volt, a Kodály Társaság elnöke, a Magyar Muzsikuskör elnökségi tagja is volt. A gyulai Erkel Ferenc Társaság egyik alapítója és elnöke volt húsz évig. Itt ismertem meg.

A Társaságnak minden évben volt egy zene-történelmi hangversenye, amit a Bartók Rádió közvetített Gyuláról, ahová addig a Magyar Rádió nem szállt ki. Minden évben tartott egy zene-történelmi konferenciát, amelynek előadásait kötetben is megjelentette. Minden évben látogatást szervezett a Társaság tagjainak az Operaházba. Az Erkel emlékhelyeken emléktáblákat helyeztünk fel, az Erkel családtagok sírjait (boldogult D. Nagy András kutatásai alapján) felújítottuk. Később a Társaság értékmentő munkájába bekapcsolta a XIX. század zenei életének kánonból kiejtett nagyjai emlékének ápolását is, így méltó síremléket állíthattunk Mosonyi Mihálynak.

Intellektusa szikrázó volt, és nem csak a rádióban, hanem az életben is szinte nyomdakészen tudott beszélni, találó és lényegre törő mondatokban. Munkabírása, kitartása kivételes volt, így ötleteit végig is vitte. Kivételes érzéke volt ahhoz, hogy meglássa, kikben nyerhet harcostársat, de az egyszemélyes vezetést nem adta ki a kezéből. Paradox, hogy amennyire nem volt diplomata az emberi kapcsolatok területén, olyan kiváló érzékkel építette ki a szakmai kapcsolatokat a magyar és nemzetközi zenei élet legkülönbözőbb kiválóságaival.

Emberként a végtelenségig zárkózott volt. Barátai nem is igen voltak, csak szövetségesei. Több, mint húsz évnyi munkakapcsolat során sem tudtam meg, csak a gyász hírből, hogy református volt. Azt sem tudom, volt-e valaki is, aki otthonában meglátogathatta. Megpróbálom felidézni utolsó hosszabb beszélgetésünket, ami egy lakásához közeli kávézóban folyt le, ahogy mondta, itt van az irodája, itt tartja fogadóóráit. Egy publikációm korrektúráját vittem hozzá, amit egy közeljövőben megjelenő kötetéhez írtam. Ekkor figyelmeztetett, hogy a szellemi függetlenség egzisztenciális alapjait meg kell teremteni. Ezért tudott ő dolgozni a publikációin anélkül, hogy a kultúrpolitika magas kegyei ezt befolyásolhatták volna. Akkor már agyonszorította a rádiós ismeretterjesztést a jogász-közgazdász kft., ezzel sem törődött, írt fáradhatatlanul, nem tért mellékvágányra, hanem csak azzal foglalkozott, amit fontosnak tartott. Mivel Pesten már nem taníthatott, Bonnban, majd Bécsben folytatta. Magyar zeneműkiadó nem adta ki kottaközreadásait, hát Bécsben talált kiadót. Mindezt nem lehetett volna megtennie függetlenség nélkül, amelynek kiépítésére biztatott. Megszívlelendő tanács egy zárkózott és magának való embertől – akivel kapcsolatban akkor egy kicsit megértettem, hogy miért volt ennyire zárkózott és magának való.

Nem volt gyermeke, hitvesével a művészetnek és a tudománynak éltek. Mi lesz hatalmas értékű tudományos hagyatékaival, kéziratban maradt műveivel egy olyan világban, amikor a magyar zenével foglalkozni veszélyes? Lesz-e folytatója?

Kassai Dstoán

~ FELHÍVÁS ~

Tisztelettel kérjük Barátainkat és Pártolóinkat, hogy támogassák a KÓTA kulturális munkáját személyi jövedelemadójuk 1%-ával! Köszönjük!
Magyar Kórusok, Zenekarok és Népzenei Együttesek Szövetsége - KÓTA Adószám: 19660372-1-41

